

Till Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm 2025-05-22

Er referens/Dnr: U2024/02591

Remissvar: Fler vägar till arbetslivet SOU 2024:74

Bakgrund

Byggföretagen är en bransch- och arbetsgivarorganisation som samlar ca 4.000 bygg-, anläggnings- och specialföretag. Våra medlemmar finns i alla storlekar och verkar över hela landet. Byggsektorn sysselsätter över 370 000 personer och är idag väldigt specialiserade yrken med höga krav på behörigheter, kompetenser och lämplighet. Företagen rekryterar från hela utbildningssystemet från gymnasieskolans bygg- och anläggningsprogram, TE4 gymnasieingenjör, yrkeshögskola, högskola, universitet och forskare. Vi finns representerade på 24 kontor runt om i Sverige samt samlar 20 branschföreningar med branschfrågor såsom specialistyrken och järnvägsentreprenörer. Byggföretagens medlemsföretag är aktiva i rekrytering till yrkesutbildningarna samt under utbildningarna genom lokala programråd, ta emot elever på praktik/APL, erbjuda studiebesök samt anställer elever efter avslutad utbildning. Byggföretagen tillsammans med våra medlemsföretag, våra fackförbund och andra arbetsgivar- och branschorganisationer arbetar aktivt för att stärka yrkesprogrammets attraktivitet genom en rad olika insatser såsom ordna yrkesmässor, yrkestävlingar, marknadsföring, mentorsnätverk, m m. Efter ett avslutat bygg- och anläggningsprogram kan elev söka en lärlingsanställning inom valt yrke såsom; träarbetare (snickare), murare, golvläggare, betongarbetare, håltagare, plattsättare, ställningsbyggare, bergarbetare, eller väg- och anläggningsarbetare m fl.

Vårt ställningstagande

Byggföretagens ställningstagande är baserat på erfarenheter och samtal med små och stora medlemsföretag, APL-handledare, huvudmän, rektorer, lärare och elever runt om i Sverige som bedrivit byggutbildning inom olika utbildningsformer. Vi har tagit del av utredningens förslag och sammanfattat vårt svar i tre delar:

1. Branschskolor
2. Nya yrkesprogram om 1900 poäng
3. Yrkesproven

Vi redogör nedan för vårt ställningstagande under dessa tre rubriker samt kortfattat förklarar varför vi tillstyrker eller avstyrker utredningens förslag utifrån våra medlemsföretag önskemål om att anställa elever från gymnasieskolan för att möta branschens kommande kompetensbehov.

1. Branschskolor

Förslag 9.5.1: Det ska genom en förordning införas ett statsbidrag för att stimulera yrkesutbildning inom små och/eller dyra yrkesområden.

Byggföretagen tillstyrker utredningens förslag. Branschskolor bidrar till näringslivets kompetensförsörjning. De har lagt grund för samverkan mellan olika huvudmän och möjliggjort att elever kunna utbildats till yrken såsom: golvläggare, plåtslagare och distributionselektriker. Branschskolor är korta utbildning som studerande från gymnasiet eller vuxenutbildning har fått gå under 6 veckor med utbildade yrkeslärare, i en modern utbildningsmiljö. Utbildningarna har genomförts i nära samverkan med branschen till golvläggare på Bräcke gymnasiet i Göteborg, till plåtslagare i Katrineholm och inom el på Åsbro Kursgård.

Merparten av finansiering av branschskolor har företagen och skolan stått för men statsbidraget som funnits har varit viktig för att elever från andra kommuner ska få möjligheten att delta. Erfarenheterna från försöksverksamheten gör det tydligt att det behövs en särskild finansiering för små och/eller investeringstunga yrkesutbildningar. Det är rimligt att branschskolorna även fortsättningsvis finansieras av statsbidrag. Däremot behöver strukturen för statsbidraget förändras och förbättras.

Branschskolorna bör finansieras med statsbidrag i två delar. En del bör ha som syfte att främja att nya branschskolor kan byggas upp och växa fram, samt att befintliga branschskolor kan förvalta och utveckla sin verksamhet. Den andra delen ska, liksom i försöksverksamheten, möjliggöra att huvudmän skickar sina elever till en branschskola och utbildningen på branschskolan.

Detta bör utvecklas i samråd med branschskolorna och branscherna.

Förslag 9.5.2: Förutsättningar för statsbidrag.

Byggföretagen tillstyrker utredningens förslag. För att branschskolorna ska bli framgångsrika krävs en tydlig förordning om att det inte ska omfatta någon begränsning i antalet elever en huvudman kan skicka till en branschskola. Dimensioneringen av utbildningsplatser på branschskolorna ska utgå från den efterfrågan som finns på arbetsmarknaden och tillgången på praktikplatser lokalt. Branschskolor ska vara öppna för gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Förslag 9.5.3: Statsbidragets omfattning och storlek.

Byggföretagen tillstyrker utredningens förslag med tillägget att det också behövs ett statsbidrag för uppbyggnad och utveckling av nya branschskolor. Ansökan om att bedriva nya branschskolor bör göras i samverkan med branschen och med fördel öppna dem för flera utbildningsformer.

Förslag 9.5.4: Ansökan om statsbidrag ges till Statens skolverk som prövar rätten till och betalar ut bidraget. Inför beslutet ska Skolverket ge det berörda nationella programrådet tillfälle att yttra sig. Huvudmän kan under vissa omständigheter bli återbetalningsskyldiga och Skolverket kan då kräva tillbaka hela eller delar av statsbidraget. Skolverket får meddela föreskrifter för verkställighet av förordningen.

Byggföretagen anser att branschen bör ha en tydligare roll och ett större mandat i godkännandet av branschskolor.

Förslag 9.6.1: Statens skolverk ska i samband med sin årsredovisning till Regeringskansliet redogöra för hur bidraget har använts. Huvudmän som har tagit emot statsbidrag ska bidra till uppföljningen av utbildningen.

Byggföretagen tillstyrker förslaget. Vidare anser Byggföretagen att Skolverket bör följa upp elever som gått yrkesutbildningar inklusive branschskolor årligen för att se i vilken utsträckning utbildningarna bidrar till kompetensförsörjningen.

2. Nya yrkesprogram om 1900 poäng

Sverige har sedan utredningen presenterades infört en 10 årig grundskola. Under grundskolan bör elever kunna få det stöd de behöver för att få de kunskaperna för att klara en gymnasieutbildning och ett framtida yrkesliv. Att många elever inte når målen idag är ett misslyckande för den svenska grundskolan, svenska samhället och behöver åtgärdas i första hand. Gymnasieskolans yrkesprogram är gymnasiala och bygger på att eleven har klarat grundskolan. Ämnen, kurslitteratur och kraven är utformade för att rusta eleven att ta anställning i näringslivet. Elever som antas till yrkesprogram trots bristande kunskaper klarar dem inte. Skolverkets statistik visar att behöriga elever med lågt meritvärde inte klarar vare sig teoretiska eller yrkesprogram. Samtidigt antar idag en del huvudmän obehöriga elever till bygg- och anläggningsprogrammet med stora konsekvenser som följd; studiemotivationen sjunker, lärare klarar inte uppdraget och attraktiviteten för yrkesprogram sjunker. Att anta många obehöriga elever till ett yrkesprogram har inneburit att de eleverna inte klarar utbildningen medan elever som har avslutad grundskola väljer att byta skola.

Förslag 5.1.1 Nya yrkesprogram som omfattar 1900 poäng

Byggföretagen avstyrker utredningens förslag om att införa 1900 poäng på alla yrkesprogram. I stället föreslår Byggföretagen att en pilot initieras där 1900 poängsutbildning provas i några kommuner i nära samverkan med näringslivet till specifika yrkesroller som eleverna kan få anställning till efter 1900 poäng.

Vidare för byggsektorn blir det särskilt viktigt att utbildningarna innehåller gymnasieämnena svenska och matematik då det är förutsättningar för att eleverna ska klara yrkeskurserna samt kunna arbeta i branschen.

Förslag 5.1.2 Yrkesprogrammen som omfattar 1900 poäng ska vara nationellt utformade

Byggföretagen styrker utredningens förslag nya utbildningar måste ha förankring nationellt så att elever som går dessa också når upptill de krav som ställs för anställning.

Slutligen: Oavsett om regeringen väljer att gå vidare med utredningens förslag om nya 1900 poängsutbildningar eller ej så behöver yrkesprogrammets attraktivitet stärkas detta görs genom att prioritera kvalitet i utbildning, stärkt APL/praktik, stärkt näringslivs koppling och att utbildningar får en högre status. Därför är det viktigt att andel obehöriga elever som får tas in regleras. Att anta elever till yrkesutbildning är ett löfte om att eleven efter avslutad utbildning ska kunna få en anställning.

Vårt förslag: begränsa antal obehöriga elever som huvudmän kan anta i en klass till ett visst antal eller en viss procent-sats (yrkeshögskolan har 20%) och säkerhetsställa att de får det stöd de behöver att ta igen luckor från grundskolan utöver ordinarie undervisning.

3. Yrkesprov

Förslag 5.3.5 föreslår yrkesprov för elever på nya yrkesprogram om 1900 gymnasieprogram

Byggföretagen anser att yrkesprov ska erbjudas för alla elever som läser ett yrkesprogram eller en vuxenutbildning om ett sådant yrkesprov tas fram. Vidare föreslår Byggföretagen att särskilda medel tillsätts för bransch att söka för att utveckla yrkesprov där det är lämpligt och i samverkan.

Tillägg

Byggföretagen medlemmar bygger allt från bostäder, infrastruktur och säkerhetsklassade objekt – kraven i de olika projekten påverkar vem som kan anställas i vilken roll. Säkerhetsklassig, behörighetskrav och andra krav såsom körkort förekommer ofta även för att kunna komma in på en byggarbetsplats. Därför behöver samarbete mellan skolor och branschen stärkas så att den som antas till en utbildning också har möjlighet att få en praktikplats och så småningom en anställning. Särskilt vuxenutbildningen behöver byggas ut med fler platser inom såväl yrkesvux (yrkesutbildning inom komvux), arbetsmarknadsutbildning, nationell yrkesutbildning (NY), yrkeshögskolan samt fristående kurser inom högskola och universitetet.

Byggföretagen har i tidigare remisser lyft att vi i önskar se en modernisering av bygg- och anläggningsprogrammet för att bättre motsvara en modern byggbransch samt tydligare formuleringar om kunskaper om lagar och förordningar rörande arbetsmiljö, hållbarhet och digitalisering. Vidare förordar Byggföretagen att Skolverket ges ett särskilt uppdrag att verka för fler sökande samt ökad mångfald på bygg- och anläggningsprogrammet, både inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Detta i enlighet med våra tidigare remissvar som lämnats tillsammans med Byggnadsarbetareförbundet, Glasbranschföreningen, Måleriföretagen, Maskinentreprenörerna samt Seko. <https://byggforetagen.se/app/uploads/2022/06/Remissvar-Amnesbetygreform-1.pdf>

Vid frågor: kontakta Elin Kebert, expert kompetensförsörjning,
elin.kebert@byggforetagen.se

För Byggföretagen

Catharina Elmsäter-Svärd, VD